
MONOGRAFIE PRAWNICZE

UMOWA O GENERALNĄ
REALIZACJĘ INWESTYCJI
(EPC/„POD KLUCZ”)

WOJCIECH WYRZYKOWSKI

Wydawnictwo C.H.Beck

MONOGRAFIE PRAWNICZE

WOJCIECH WYRZYKOWSKI • UMOWA O GENERALNĄ REALIZACJĘ
INWESTYCJI (EPC/„POD KLUCZ”)

Polecamy nasze publikacje:

K. Zagrobelny

**ODPOWIEDZIALNOŚĆ INWESTORA Z UMOWY O ROBOTY
BUDOWLANE**

E. Strzępka-Frania

**UMOWY O GENERALNE WYKONAWSTWO ROBÓT
BUDOWLANYCH**

A. Brzozowski

**KONSUMENCKA UMOWA O DZIEŁO (W ŚWIETLE ART. 627¹
KODEKSU CYWILNEGO)**

M. Tarska

ZAKRES SWOBODY UMÓW W SPÓŁKACH HANDLOWYCH

Legalis
System Informacji Prawnej

www.ksiegarnia.beck.pl

UMOWA O GENERALNĄ REALIZACJĘ INWESTYCJI (EPC/„POD KLUCZ”)

WOJCIECH WYRZYKOWSKI

WYDAWNICTWO C.H.BECK
WARSZAWA 2013

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Redaktor prowadzący: Aneta Gacka-Asiewicz

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Śląski w Katowicach

© **Wydawnictwo C.H.Beck 2013**

Wydawnictwo C.H.Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: Marta Świerk
Druk i oprawa: Elpil, Siedlce

ISBN 978-83-255-5480-4

ISBN e-book 978-83-255-5481-1

Spis treści

Wykaz skrótów	XI
Wykaz literatury	XV
Uwagi wstępne	XXV
Rozdział I. Umowa o generalną realizację inwestycji w systemie umów	1
§ 1. Uwagi ogólne	1
§ 2. Funkcje gospodarcze i zastosowanie umowy o generalną realizację inwestycji.....	5
§ 3. Uwagi historycznoprawne.....	6
I. Geneza umowy o generalną realizację inwestycji.....	6
II. Normatywne wyodrębnienie umowy o generalną realizację inwestycji	9
III. Kierunki zmian regulacji umowy o generalną realizację inwestycji	12
IV. Przepisy bezpośrednio regulujące umowę o generalną realizację inwestycji	14
§ 4. Umowa o generalną realizację inwestycji w obowiązującym stanie prawnym.....	16
I. Zasada swobody umów jako podstawa prawna zawierania umowy o generalną realizację inwestycji.....	16
II. Warunki kontraktowe FIDIC jako podstawa kształtowania treści umowy o generalną realizację inwestycji	17
1. Geneza, rozwój oraz ogólna charakterystyka warunków kontraktowych FIDIC.....	17
2. Zawarcie umowy o generalną realizację inwestycji z wykorzystaniem warunków kontraktowych FIDIC na realizację inwestycji w systemie EPC/„pod klucz”	21
3. Charakter prawny warunków kontraktowych FIDIC.....	22
4. Warunki kontraktowe FIDIC a obowiązujące normy prawne	25
Rozdział II. Umowa o generalną realizację inwestycji (EPC/„pod klucz”) w prawie niemieckim	28
§ 1. Uwagi ogólne	28

§ 2. Ogólna charakterystyka niemieckiego prywatnego prawa budowlanego	29
§ 3. Umowa o wykonanie obiektu wraz z jego wyposażeniem (<i>Anlagenbauvertrag</i>)	31
I. Charakter prawny umowy o wykonanie obiektu wraz z jego wyposażeniem	32
II. Strony umowy.....	36
1. Zamawiający (inwestor).....	36
2. Wykonawca.....	36
III. Prawa i obowiązki stron.....	37
1. Obowiązki zamawiającego (inwestora)	37
2. Obowiązki wykonawcy.....	37
2.1. Szczegółowy wykaz świadczeń.....	38
2.1.1. Świadczenia projektowe.....	38
2.1.2. Świadczenia budowlane.....	39
2.1.3. Pozostałe świadczenia wykonawcy.....	39
2.2. Funkcjonalny opis przedmiotu świadczenia wykonawcy.....	40
§ 4. Umowa o generalne przejęcie wykonania obiektu (<i>Generalübernehmervertrag</i>)	45
I. Charakter prawny	47
II. Strony	50
1. Inwestor (<i>Bauherrn</i>).....	50
2. Generalny przejmujący (<i>Generalübernehmer</i>).....	50
3. Podwykonawcy (<i>Subunternehmer/Nachunternehmer</i>)	51
4. Projektant.....	51
III. Przedmiot świadczenia generalnego przejmującego.....	52
IV. Prawa i obowiązki stron	52
1. Obowiązki zamawiającego.....	52
2. Obowiązki generalnego przejmującego.....	53
2.1. Obowiązek dostarczenia projektu budowlanego	54
2.2. Obowiązek zbadania gruntu oraz związane z tym ryzyko i odpowiedzialność	55
2.3. Obowiązek oddania gotowego obiektu	56
3. Rodzaje umowy o generalne przejęcie wykonania obiektu	58
§ 5. Rozróżnienie umowy o generalne przejęcie wykonania obiektu od innych umów dotyczących świadczeń budowlanych w prawie niemieckim	60

I. Umowa o generalne przejęcie wykonania obiektu a umowa o generalne wykonawstwo (<i>Generalunternehmervertrag</i>)	60
II. Umowa o generalne przejęcie wykonania obiektu a umowa o sprawowanie pieczy nad budową (<i>Baubetreuungsvertrag</i>)	61
Rozdział III. Umowa o generalną realizację inwestycji (EPC/„pod klucz”) na gruncie postanowień warunków Srebrnej Księgi FIDIC	63
§ 1. Uwagi ogólne	63
§ 2. Strony umowy o generalną realizację inwestycji (EPC/„pod klucz”) i inne podmioty uczestniczące.....	64
§ 3. Przedmiot umowy o generalną realizację inwestycji (EPC/„pod klucz”) i przedmiot świadczenia generalnego realizatora.....	70
I. Przedmiot umowy o generalną realizację inwestycji (EPC/„pod klucz”).....	70
II. Przedmiot świadczenia generalnego realizatora	73
§ 4. Prawa i obowiązki stron w umowie o generalną realizację inwestycji (EPC/„pod klucz”).....	78
I. Obowiązki zamawiającego	78
1. Obowiązek przedłożenia niezbędnych danych i informacji	78
2. Obowiązek przekazania i udostępnienia terenu budowy	83
3. Obowiązek zapłaty umówionego wynagrodzenia	87
4. Obowiązek odbioru robót (świadcstwo przejęcia i świadectwo wykonania)	88
4.1. Obowiązek wystawienia świadectwa przejęcia	88
4.2. Obowiązek wystawienia świadectwa wykonania	91
II. Obowiązki generalnego realizatora (wykonawcy).....	91
1. Ogólne zobowiązanie generalnego realizatora (wykonawcy).....	91
2. Obowiązek dostarczenia projektu zamierzonej inwestycji ..	94
3. Obowiązek uzyskania odpowiednich pozwoleń administracyjnych.....	99
4. Obowiązek określenia zakresu robót, które generalny realizator (wykonawca) będzie wykonywał osobiście	100
5. Obowiązek przeszkolenia personelu zamawiającego	103
6. Pozostałe obowiązki generalnego realizatora (wykonawcy) ..	103
§ 5. Ocena praw i obowiązków stron umowy o generalną realizację inwestycji (EPC/„pod klucz”).....	104
Rozdział IV. Odpowiedzialność stron umowy o generalną realizację inwestycji (EPC/„pod klucz”) za szkodę powstałą w związku z realizacją inwestycji	106
§ 1. Uwagi ogólne	106

§ 2. Odpowiedzialność stron umowy za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania.....	107
I. Ogólne reguły odpowiedzialności stron umowy za szkodę powstałą wskutek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania	107
II. Modyfikacje ogólnych reguł odpowiedzialności zawarte w warunkach kontraktowych Srebrnej Księgi FIDIC.....	112
§ 3. Odpowiedzialność deliktowa stron umowy za szkody powstałe w związku z realizacją przedmiotu świadczenia generalnego realizatora.....	120
§ 4. Deliktowa odpowiedzialność stron umowy na zasadach ogólnych	122
I. Zagadnienia ogólne.....	122
II. Stosunek przepisu art. 652 KC do przepisu art. 434 KC.....	126
III. Stosunek przepisu art. 652 KC do przepisu art. 435 KC.....	131
IV. Stosunek przepisu art. 652 KC do przepisu art. 436 KC.....	135
§ 5. Odpowiedzialność związana z ryzykiem przypadkowej utraty lub uszkodzenia robót.....	138
Rozdział V. Charakter prawny umowy o generalną realizację inwestycji (EPC/„pod klucz”)	142
§ 1. Uwagi ogólne	142
§ 2. Kwalifikacja prawna umowy o generalną realizację inwestycji (EPC/„pod klucz”).....	144
I. Wariant 1. Umowa o generalną realizację inwestycji (EPC/„pod klucz”) jako umowa o roboty budowlane.....	147
1. Elementy przedmiotowo istotne umowy o roboty budowlane.....	147
1.1. Obowiązek dostarczenia projektu przez inwestora jako element przedmiotowo istotny umowy o roboty budowlane.....	147
1.2. Obowiązek dostarczenia projektu jako element nieistotny przedmiotowo umowy o roboty budowlane.....	150
1.3. Uzasadnienie uznania obowiązku dostarczenia projektu przez inwestora jako elementu nieistotnego przedmiotowo umowy o roboty budowlane	154
2. Kwalifikacja prawna.....	160
3. Skutki prawne zakwalifikowania umowy o generalną realizację inwestycji (EPC/„pod klucz”) jako umowy o roboty budowlane.....	162
II. Wariant 2. Umowa o generalną realizację inwestycji (EPC/„pod klucz”) jako umowa mieszana	165

III. Skutki prawne zakwalifikowania umowy o generalną realizację inwestycji (EPC/„pod klucz”) jako umowy mieszanej	167
§ 3. Rozróżnienie umowy o generalną realizację inwestycji (EPC/„pod klucz”) od innych umów dotyczących realizacji inwestycji budowlanych	168
I. Umowa o generalną realizację inwestycji (EPC/„pod klucz”) a umowa o generalne wykonawstwo	168
II. Umowa o generalną realizację inwestycji (EPC/„pod klucz”) a tzw. umowa deweloperska	170
Uwagi końcowe	174
Indeks rzeczowy	179

Wykaz skrótów

1. Akty prawne

BGB	Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738)
HOAI	Verordnung über die Honorare für Architekten- und Ingenieurleistungen, 11. August 2009, (Bundesgesetzblatt Jahrgang 2009 Teil I Nr 53, ausgegeben zu Bonn Am 17. August 2009, GBl. I S. 1337)
Instrukcja	załącznik do zarządzenia Nr 12 Prezesa Rady Ministrów z 19.1.1968 r. w sprawie generalnego wykonawstwa inwestycji przemysłowych i specjalnych (Dziennik Budownictwa Nr 1, poz. 1)
KC	ustawa z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm.)
KZ	rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598 ze zm.)
OchrNabU	ustawa z 16.9.2011 r. o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego (Dz.U. Nr 232, poz. 1377)
OWRI	Ogólne Warunki Realizacji Inwestycji – załącznik Nr 1 do zarządzenia Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z 11.2.1970 r. w sprawie ogólnych warunków umów o realizację inwestycji i o wykonanie remontów budowlanych (M.P. Nr 7, poz. 66 ze zm.)
OWU	załącznik Nr 2 do zarządzenia Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z 8.4.1974 r. w sprawie ogólnych warunków umów o prace projektowe w budownictwie oraz o realizację inwestycji budowlanych i o wykonanie remontów budowlanych i instalacyjnych (M.P. Nr 14, poz. 94)
PrBud	ustawa z 7.7.1994 r. – Prawo budowlane (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r. poz. 1409)
PrZamPubl	ustawa z 29.2.2004 r. – Prawo zamówień publicznych (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r. poz. 907 ze zm.)
Srebrna Księga FIDIC	Warunki kontraktowe na realizację EPC/„pod klucz”
VOB	Vergabe- und Vertragsordnung für die Bauleistungen

VOB/A	Vergabe- und Vertragsordnung für die Bauleistungen, Teil A: Allgemeine Bestimmungen für die Vergebe von Bauleistungen DIN 1960
VOB/B	Vergabe- und Vertragsordnung für die Bauleistungen, Teil B: Allgemeine Bestimmungen für die Ausführung von Bauleistungen DIN 1961
VOB/C	Vergabe- und Vertragsordnung für die Bauleistungen, Teil C: Allgemeine Technische Vertragsbedingungen für Bauleistungen (ATV) Allgemeine Regelungen für Bauarbeiten jeder Art – DIN 18.299
zarządzenie z 1958 r.	zarządzenie Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z 14.4.1958 r. w sprawie umów o roboty budowlano-montażowe wykonywane przez przedsiębiorstwa państwowe (M.P. Nr 32, poz. 186 ze zm.)
zarządzenie z 1970 r.	zarządzenie Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z 11.2.1970 r. w sprawie ogólnych warunków umów o realizację inwestycji i o wykonanie remontów budowlanych (M.P. Nr 7, poz. 66 ze zm.)
Żółta Księga FIDIC	Warunki kontraktowe dla urządzeń elektrycznych i mechanicznych oraz robót inżynieryjnych i budowlanych projektowanych przez wykonawcę

2. Czasopisma i publikatory

AUNC	<i>Acta Universitatis Nicolai Copernici</i>
AUWr	<i>Acta Uniwersitatis Wratislaviensis</i>
Biul. SN	Biuletyn Sądu Najwyższego
Dz.U.	Dziennik Ustaw
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
KSP	Krakowskie Studia Prawnicze
MoP	Monitor Prawniczy
M.P.	Monitor Polski
NP	Nowe Prawo
OSA	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSN	Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSNCK	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna i Karna
OSNCP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich

OSPİKA	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego Seria A
Pal.	Palestra
PiP	Państwo i Prawo
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
Pr. Sp.	Prawo Spółek
PS	Przegląd Sądowy
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
PZP	Prawo Zamówień Publicznych
R. Pr.	Radca Prawny
Rej.	Rejent
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SC	Studia Cywilistyczne
SP	Studia Prawnicze, Instytut Nauk Prawnych Polska Akademia Nauk
SPP	Studia Prawa Prywatnego
ST	Samorząd Terytorialny
ZfBR	Zeitschrift für deutsches und internationales bau- und verga- berecht

3. Inne skróty

FIDIC	<i>Federation Internationale des Ingenieurs Conseils</i> , Międzynarodowa Federacja Inżynierów i Konsultantów
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
SN (7).....	Sąd Najwyższy w składzie 7 sędziów
SO	Sąd Okręgowy
SOKiK.....	Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
tekst jedn.	tekst jednolity
TK	Trybunał Konstytucyjny
uchw.	uchwała
wyr.	wyrok
z.	zeszyt
ze zm.	ze zmianami

Wykaz literatury

- M. Andrełowicz*, Zawarcie umowy o wykonanie obiektów budowlanych, PUG 1968, Nr 4
- M. Andrełowicz, E. Kulesza*, Umowy dotyczące realizacji inwestycji budowlanych, Warszawa 1976
- T. Ax, P. von Amsberg, M. Schneider*, Risiken im Bauvertrag: Verteilung und Verlagerung, Wiesbaden 2003
- J. Bar*, Elementy prawne struktury kombinatu przemysłowego, PiP 1970, z. 8–9
- H. Bauer*, Baubetrieb, Berlin–Heidelberg 2006
- M. Bednarek*, Wzorce umowne, [w:] *E. Lętowska* (red.), System prawa prywatnego. Prawo zobowiązań – część ogólna, t. 5, Warszawa 2006
- W. Białończyk*, Odpowiedzialność w umowach o roboty budowlane, Pr. Sp. 2003, Nr 10
- tenże*, Z problematyki umów o podwykonawstwo robót budowlanych, MoP 2008, Nr 4
- G. Bieniek*, Czyny niedozwolone, [w:] *G. Bieniek* (red.), Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania, t. 1, Warszawa 2011
- A. Böhme*, [w:] *R. Leinemann* (red.), Der Bauvertrag nach VOB/B. Grundzüge des Bauvertragsrecht, Berlin 2003
- M. Brück, H. Herman*, [w:] *A. Roquette, A. Otto* (red.), Vertragsbuch Privates Baurecht, München 2005
- S. Brzeszczańska*, Umowy w obrocie nieruchomościami, Warszawa 2005
- P. Brzeziński*, Charakter prawny umowy o generalne wykonawstwo i generalną realizację inwestycji, PUG 2011, Nr 5
- A. Brzozowski*, Solidarna odpowiedzialność inwestora i wykonawcy (generalnego wykonawcy) za zapłatę wynagrodzenia należnego podwykonawcom w świetle przepisu art. 647¹ KC. Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci prof. A. Szpunara, Kraków 2004
- tenże*, Umowa o dzieło i umowa o roboty budowlane, [w:] *K. Pietrzykowski* (red.), Kodeks cywilny. Komentarz do art. 450–1088, t. II, Warszawa 2011
- A. Brzozowski, W. Czachórski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian*, Zobowiązania – zarys wykładu, Warszawa 2009
- W.-R. Bub*, Der Bauvertrag in der Praxis für Verwalter und Bauträger, Köln 2003
- S. Buczkowski*, [w:] *S. Buczkowski, Z.K. Nowakowski*, Prawo obrotu uspołecznionego, Warszawa 1974
- tenże*, [w:] *S. Grzybowski* (red.), System prawa cywilnego. Prawo zobowiązań – część szczegółowa, Ossolineum 1976
- tenże*, Ogólne warunki umów w obrocie uspołecznionym, PiP 1967, z. 4–5
- N.G. Bunn*, The FIDIC forms of contract. Third Edition, Oxford 2005
- R. Chalimoniuk*, Ryzyko uspołecznionego wykonawcy budowlanego, Wrocław 1979

- L. Chen, Role of engineer under FIDIC Form Contract, Journal of professional issues in engineering education and practice 1997, Nr 2
- N. Clemm, M. Borgmann, Bauvertragsrecht, New York 1998
- A. Damasiewicz, [w:] A. Damasiewicz, M. Olczyk, S. Szuster, M. Wyrwiński, Umowy deweloperskie, Warszawa 2007
- J. Dąbrowa, [w:] Z. Radwański (red.), System prawa cywilnego. Prawo zobowiązań – część ogólna, t. 3, cz. 1, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1981
- J. Dessoulavy-Śliwiński, [w:] Z. Niewiadomski (red.), Prawo budowlane. Komentarz, Warszawa 2006
- W. Dubis, Charakter prawny obowiązku inwestora właściwego przygotowania inwestycji w umowie o roboty budowlane, AUWr 2009, Nr 3161, Prawo CCCVIII
- tenże, Czyny niedozwolone, [w:] E. Gniewek (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Warszawa 2011
- K. Englert, J. Grauvogl, M. Maurer, Handbuch des Baugrund- und Tiefbaurechts, Berlin 2010
- C. Fries, Architektenleistungen Ausschreibung und Vergabe, Stuttgart 2008
- B. Gawlik, Pojęcie umowy nienazwanej, SC 1971, t. XVIII
- tenże, Umowy mieszane – konstrukcja i ocena prawna, Pal. 1974, Nr 5
- tenże, Odpowiedzialność za niewykonanie i nienależyte wykonanie umowy, [w:] A. Kidyba (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, t. III, Zobowiązania. Część ogólna, Warszawa 2010
- J. Gernhuber, Handbuch des Schuldrechts. Das Schuldverhältnis, Band 8, Tübingen 1989
- J. Glover, [w:] A. Speaight (red.), Architect's Legal Handbook. The Law for Architects, Routledge 2010
- P. Goff, Die Vertragsstrafe in internationalen Verträgen zur Errichtung von Industrieanlagen, Berlin 2005
- A. Goldszewicz, Charakter prawny umowy deweloperskiej (w aspekcie budownictwa mieszkaniowego), [w:] W.J. Katner, U. Promińska (red.), Prawo handlowe po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, Warszawa 2010
- Z. Gordon, Charakter prawny umowy o generalną realizację inwestycji, AUNC Prawo 1985, z. 154
- tenże, Przedmiot umowy o roboty budowlane, [w:] M. Modrzejewska (red.), Prawo handlowe XXI wieku. Czas stabilizacji, ewolucji czy rewolucji. Księga jubileuszowa Prof. J. Okolskiego, Warszawa 2010
- tenże, System umów w procesie inwestycyjnym, AUNC Prawo 1979, z. 105
- Z. Gordon, Z. Kwaśniewski, J. Łopuski, J. Winiarz, Umowy w obrocie gospodarczym, Toruń 1978
- L. Grünhoff, Die Konzeption des GMP-Vertrages – Mediation und value engineering, Neue Zeitschrift für Baurecht und Vergaberecht 2000
- S. Grzybowski, Umowa know-how na tle kodeksu cywilnego, KSP 1968, Nr 1–2
- M. Gutowski, Odpowiedzialność inwestora w umowach o roboty budowlane (na tle art. 647¹ § 5 k.c.), PiP 2008, z. 2
- C. Halfmeier, S. Leupertz, [w:] H. Prütting, G. Wegen, G. Weinreich (red.), BGB Kommentar, Luchterhand 2011

- H. Heinrichs, [w:] O. Palandt, Bürgerliches Gesetzbuch, Beck'sche Kurz-Kommentare, München 2005
- A. Herbet, Spółka cywilna, [w:] A. Szajkowski (red.), System prawa prywatnego. Prawo spółek osobowych, t. 16, Warszawa 2008
- M. Hilgers, R. Buscher, Der Anlagenbauvertrag. Rechtliche Grundlagen, Vertragsgestaltung und Projektdurchführung im Inlandsgeschäft, Köln–Berlin–München 2005
- M. Hilgers, D. Häussermann, Der nationale und internationale Anlagenbauvertrag, Berlin 2011
- G.-S. Hök, Handbuch des internationalen und ausländischen Baurechts, Berlin 2005
- tenże, Internationales Vergaberecht der Weltbank für Bau und Anlagenbau auf der Grundlage von FIDIC und ENAA-Musterverträgen, ZfBR 2004
- J. Huse, Understanding and negotiating turnkey and EPC contracts, London 2002
- H. Igenstau, H. Korbion, VOB Teile A und B, Düsseldorf 2001
- J. Ignaczewski, Umowy nienazwane, Warszawa 2004
- H.M. Inadomi, Independent power projects in developing countries: legal investment Protection and Consequences for Development, Biggleswade 2010
- E. Jabłoński, Rozwój instytucji generalnego wykonawstwa robót budowlanych, PUG 1967, Nr 6
- A. Jaeger, G.-S. Hök, FIDIC. A Guide for Practitioners, Berlin 2009
- W. Jagenburg, [w:] H. Ganten, W. Jagenburg, G. Motzke, Beck'scher VOB- und Vergaberechts-Kommentar, VOB/B, München 2008
- A. Jedynasta, Umowa deweloperska w prawie niemieckim, Rej. 2005, Nr 7–8
- M. Kaliński, Szkada na mieniu i jej naprawienie, Warszawa 2008
- tenże, Odpowiedzialność odszkodowawcza, [w:] A. Olejniczak (red.), System prawa prywatnego. Prawo zobowiązań – część ogólna, t. 6, Warszawa 2009
- K. Kapellmann, K.H. Schiffers, Vergütung, Nachträge und Behinderungsfolgen beim Bauvertrag Band II, Pauschalvertrag einschliesslich Schlüsselfertigbau 2000
- W.J. Katner, Ogólne warunki umów, wzory umów i regulaminy w świetle nowelizacji Kodeksu cywilnego z 1990 roku, [w:] A. Mączyński, M. Pazdan, A. Szpunar (red.), Rozprawy z polskiego i europejskiego prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Józefowi Skąpskiemu, Kraków 1994
- tenże, Pojęcie umowy nienazwanej, SPP 2009, z. 1
- tenże, Odpowiedzialność odszkodowawcza z umów handlowych (gospodarczych), [w:] S. Włodyka (red.), System prawa handlowego. Prawo umów handlowych, t. 5, Warszawa 2011
- tenże, Umowy nienazwane, SPP 2009, z. 1
- F. Kehlenbach, Die neuen FIDIC-Musterverträge, Zeitschrift für deutsches und internationales Bau- und Vergaberecht 1999, Nr 6
- B. Kimmich, H. Bach, VOB für Bauleiter, Düsseldorf 2009
- ciż, VOB für Erläuterung – Praxisbeispiele – Musterbriefe, Düsseldorf 2009
- M. Kłaskała, Wykonanie zobowiązania z umowy deweloperskiej, Rej. 2003, Nr 3
- N. Kleine-Moller, H. Merl, Handbuch des privaten Baurechts, München 2005
- J.R. Knowles, 150 contractual problems and their solutions, Oxford 2005

- S. *Kochański*, Kierunki zmian ogólnych warunków umów o realizację inwestycji budowlanych, PUG 1974, Nr 4
- tenże*, Zmiany warunków umów o wykonanie inwestycji, robót i remontów budowlanych, PUG 1988, Nr 8–9
- W. *Koebler*, [w:] R. *Kniffka*, W. *Koebler*, Kompendium des Baurechts, München 2008
- tenże*, Probleme des Generalübernehmermodell, Beck-Online
- K. *Kolakowski*, Umowa o dzieło oraz Umowa o roboty budowlane, [w:] G. *Bieniek* (red.), Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga trzecia Zobowiązania, t. 2, Warszawa 2011
- K. *Konieczny*, Umowa o roboty budowlane w obrocie międzynarodowym, Rozprawa doktorska, Katowice 2011
- G. *Kozielec*, Charakter prawny umowy o dofinansowanie przedsiębiorcy z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, [w:] W.J. *Katner*, U. *Promińska*, Prawo handlowe po przystąpieniu do Unii Europejskiej, Warszawa 2010
- S. *Kraatz*, Generalübernehmervertrag, [w:] A.J. *Roquette*, A. *Otto* (red.), Vertragsbuch Privates Baurecht. Kommentierte Vertragsmuster, München 2005
- E. *Kulesza*, Generalne wykonawstwo obiektów budownictwa przemysłowego i specjalnego, PUG 1968, Nr 3
- taż*, Niektóre problemy generalnego wykonawstwa w świetle ogólnych warunków umów o wykonanie obiektów budownictwa, PUG 1967, Nr 4
- taż*, Ogólne warunki umów o realizację inwestycji, cz. I, PUG 1970, Nr 6; cz. II, PUG 1970, Nr 7
- taż*, Podstawowe kierunki zmian ogólnych warunków umów o roboty budowlane, PUG 1970, Nr 1
- R. *Kulick*, Auslandsbau: Internationales Bauen innerhalb und ausserhalb Deutschlands, Wiesbaden 2003
- A. *Kullack*, Der GMP – Vertrag, Bauwirtschaft Heft 2001, Nr 4
- P. *Kunicki*, Umowa deweloperska, Warszawa 2011
- M. *Kywelski*, Generalunternehmervertrag, [w:] A.J. *Roquette*, A. *Otto* (red.), Vertragsbuch Privates Baurecht, München 2005
- G. *Lampe-Helbig*, Die Verdingungsordnung für Bauleistung (VOB) und Bauvertrag, in Festschrift für Hermann Werner Verlag Korbion, Düsseldorf 1986
- Ł. *Lapierre*, Niektóre problemy i formy czynności nadzoru nad realizacją obiektów budownictwa, PUG 1970, Nr 3
- taż*, Niektóre zagadnienia stosowania ogólnych warunków umów inwestycyjnych, PUG 1983, Nr 10
- taż*, Wynagrodzenia i rozliczenia w kontraktach na roboty inżynieryjno-budowlanych według warunków kontraktowych FIDIC (aspekty prawne), cz. I, Buduj z głową 2004, Nr 1
- R. *Leinemann*, T. *Maibaum*, Die VOB 2009, BGB – Bauvertragsrecht und neues Vergaberecht, Köln 2010
- B. *Lewaszewicz-Petrykowska*, Odpowiedzialność cywilna prowadzącego na własny rachunek przedsiębiorstwo wprawiane w ruch za pomocą sił przyrody (art. 435 k.c.), Warszawa 1967
- H. *Locher*, [w:] U. *Locher*, Das private Baurecht, München 2005

- F. Longchamps de Bérier*, Polskie prawo cywilne. Zobowiązania, Lwów 1939, Wydanie anastatyczne Poznań 1999
- E. Łętowska*, Ochrona konsumenta jako problem legislacyjny okresu transformacji, AUWr, Prawo, Nr CCXXXVIII, Wrocław 1994
- taż, Wzorce umowne. Ogólne warunki, wzory, regulaminy, Wrocław 1975
- M. Łuc*, O potrzebie prokonsumenckiej regulacji umowy deweloperskiej, [w:] *J. Gospodarek* (red.), Umowy gospodarcze. Zagadnienia wybrane, Warszawa 2010
- P. Machnikowski*, Struktura zobowiązania, [w:] *E. Łętowska* (red.), System prawa prywatnego. Prawo zobowiązań – część ogólna, t. 5, Warszawa 2006
- tenże*, Swoboda umów według art. 353¹ KC. Konstrukcja prawna, Warszawa 2005
- M. Majczak*, Umowy w wykonawstwie budowlanym, Warszawa 2004
- M. Makowski*, Odpowiedzialność zamawiającego (inwestora) za zapłatę wynagrodzenia za roboty budowlane wykonane przez podwykonawcę (część 1), PZP 2009, Nr 3
- R. Mallman*, Neue FIDIC-Standardbedingungen für Bau- und Anlagenverträge, Recht der Internationalen Wirtschaft 2000
- T.M. Metje*, Der Investitionsschutz im internationalen Anlagenbau, Jus Internationale et Europaeum 20, Tübingen 2008
- A. Mituś*, Umowy adhezyjne – elektroniczne wzorce umowne, [w:] *J. Gospodarek* (red.), Umowy gospodarcze. Zagadnienia wybrane, Warszawa 2010
- J. Naworski*, Zawarcie umowy w nowych ogólnych warunkach umów między jednostkami gospodarki uspołecznionej, PUG 1983, Nr 8–9
- F. Nicklisch*, [w:] *F. Nicklisch* (red.), Bau- und Anlagenbauverträge, Risiken, Haftung, Streitbeilegung, Technologie und Recht, Band 4, Heidelberg 1984
- A. Niewęglowski*, Wyniki prac badawczych w obrocie cywilnoprawnym, Warszawa 2010
- J. Oechsler*, [w:] *J. von Staudinger* (red.), Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 8, Berlin 2005
- L. Ogiegło*, Usługi jako przedmiot stosunków obligacyjnych, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Nr 1069, Uniwersytet Śląski, Katowice 1989
- C. Ohler*, [w:] *B. Messerschmidt, W. Voit* (red.), Privates Baurecht. Kommentar zur §§ 631 ff. BGB samt Kurzkomentierung zur VOB/B mit systematischen Darstellungen zu HOAI, Vergaberecht, Bauträgervertrag, Sicherung der Ansprüche aus dem Werkvertrag, Internationalen Bau- und Planerverträgen, Insolvenz bei Bau- und Planerverträgen, außergerichtlicher und gerichtlicher Rechtsdurchsetzung, München 2008
- J. Okolski*, Charakter prawny umowy o realizację inwestycji budowlanych, PUG 1973, Nr 5
- tenże*, Stosunki umowne w procesie inwestycyjnym (umowa o roboty budowlane), Warszawa 1976
- A. Olejniczak*, Czyny niedozwolone, [w:] *A. Kidyba* (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, t. 3, Zobowiązania, Część ogólna, Warszawa 2010
- M. Oliver Hilgers, R. Buscher*, Der Anlagenbauvertrag, Köln–Berlin–München 2005
- A. Olszewski*, Kontraktowe procedury rozwiązywania sporów w umowach o roboty budowlane opartych na wzorach umownych FIDIC – w świetle prawa polskiego, R. Pr. 2010, Nr 2
- tenże*, Kontraktowe procedury rozwiązywania sporów w umowach o roboty budowlane opartych na wzorach umownych FIDIC – w świetle prawa polskiego, MoP 2010, Nr 21